

Pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajien ehdotus MAL-prosessin kehittämiseksi, luonnos 2.9.2024

Tausta

MAL-suunnittelu on ollut järkevä työkalu edistää Helsingin seudun kestäväää kasvua ja yhteistyötä. Suunnitteluprosessi ja siihen liittyvä päätöksentekorakenne ovat kuitenkin vuosien saatossa muotoutuneet monimutkaisiksi. Pääkaupunkiseudun kaupunkien antamissa lausunnoissa MAL2023-suunnitelmaan todettiin, että olisi syytä tehdä kattava arviointi siitä, miten Helsingin seudulla olisi jatkossa perusteltua tehdä seudullista maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteissuunnittelua. Arvioinnin tarve liittyy sekä suunnittelun sisältöön että siihen, millainen organisoituminen ja prosessi palvelisi tarkoitusta parhaiten.

Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat osaltaan arvioineet asiaa ja ehdottavat, että MAL-suunnitelman ja suunnitteluprosessin roolia kirkastetaan, MAL-suunnitteluprosessia kevennetään ja suunnitelmasta tehdään nykyistä fokusoidumpi ja lyhyempi. Lisäksi suunnittelun ja MAL-suunnitelman ajoitusta muutetaan ja tehostetaan HSL:n ohjausta sekä yksinkertaistetaan suunnitteluprosessiin liittyvää päätöksentekoa. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajat ehdottavat toteutettavaksi alla esiteltyjä konkreettisia muutoksia.

Ehdotettavat muutokset edellyttävät neuvotteluja ja keskusteluja seudun muiden kuntien (Kuumma-kunnat) kanssa, ns. kumppanuuskuntien (Porvoo, Lohja ja Siuntio) kanssa sekä HSL:n kanssa. Mikäli muutoksia pääkaupunkiseudun yhteistyöryhmässä kannatetaan, kaupunginjohtajat ehdottavat, että jatkokeskusteluista- ja neuvotteluista seudun kuntien kanssa vastaavat kaupunginjohtajat, HSL:n kanssa käytävistä keskusteluista toimialajohtajat ja tarvittaessa kaupunginjohtajat. Tavoitteena on jatkokeskustelujen käynninen siten, että asia voitaisiin tuoda seuraavaan Helsingin seudun yhteistyökokoukseen ja tehdä tarvittavat muutokset Helsingin seudun yhteistyösopimukseen syksyn 2024 aikana.

Pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajien ehdotus MAL-suunnitteluprosessin ja siihen liittyvän päätöksenteon kehittämiseksi

1. MAL-suunnitelman valmisteluun ja suunnittelutyöhön liittyvät ehdotukset

1A MAL-suunnitelma ja -prosessi

- **Tavoitteet:**
  - MAL - suunnitelman ja suunnitteluprosessin roolia kirkastetaan
  - MAL-suunnitteluprosessista tulee suunnitelman päivitysprosessi
  - Suunnitelmasta tehdään selvästi nykyistä fokusoidumpi ja lyhyempi

- **Ehdotetaan seuraavia muutoksia toteutettavaksi:**
  - **MAL-suunnitelman päivitys** aloitetaan seuraavan kerran vuodenvaihteessa 2025/2026.
  - **Prosessissa keskitytään strategiseen tasoon** ja luodaan visio, mihin suuntaan seutu halutaan kehittää.
  - **Prosessin alussa käydään kuntien ja kaupunkien ylimpien johtojen (kunnan- ja kaupunginjohtajat) kesken aloitusneuvottelut** kunkin kunnan ja kaupungin tavoitteista ja prioriteeteista ja pyritään sovittamaan ne yhteen. Kyseessä on MAL-valmistelua suuntaava lähetekeskustelu, jossa sovitaan lähtökohdat ja pääasialliset painotukset ennen varsinaisen suunnitelmatyön ja valmistelun käynnistämistä.
  - **Tätä edeltää kunkin kunnan ja kaupungin oma strategiaprosessi**, jonka yhteydessä kunta- ja kaupunkikohtaisia MAL-prioriteetteja on nostettu strategiatasolle. Kunnan ja kaupunginjohtajien aloitusneuvottelua varten valmistelijat koostavat kuntien strategioista keskeiset MAL-tavoitteet yhteen.
  - **Kunnan- ja kaupunginjohtajien ehdotus MAL-suunnittelun lähtökohdista ja painotuksista käsitellään Helsingin seudun yhteistyökokouksessa** (HSYK), joka päättää niiden ohella valmisteluprosessista ja tarvittaessa osallistujista.
  - **MAL-suunnitelman pituutta rajataan noin 15 sivuun**. Se sisältää jatkossa vision, keskeisimmät tavoitteet ja toimenpiteet koskien maankäyttöä, asuntotuotantoa ja liikennettä strategisella, seudullisella tasolla.
  - **Raskas puiteohjelma- ja tavoite/mittarivaihe jätetään pois**. Suunnitelman visio, lähtökohdat, tavoitteet ja mittarit valmistellaan voimassa olevan suunnitelman pohjalta ja hyväksytään kun valmistelu käynnistetään.
  - **Liikenteen osalta tarkempi lakisääteinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on oma dokumenttinsa** ja MAL-suunnitelman liiteaineistoa.

Edellä mainitut muutokset mahdollistavat MAL-tavoiteasetannan huomioimisen strategiatyössä ja parantavat poliittista ohjausta sekä sitoutumista MAL-suunnitelmaan. Poliittista ohjausta vahvistetaan kytkemällä suunnitelmatyö ja sen lähtökohdat tiiviimmin seudun kuntien strategioihin. Prosessin alkuvaiheessa strategioiden pohjalta koostettu esitys MAL-suunnittelun lähtökohdista ja painotuksista viedään poliittiseen käsittelyyn HSYK:in kokoukseen, ja edelleen kuntien toimielinten lausuttavaksi ja hyväksyttäväksi. Myös jäljempänä kuvatuissa vaihtoehdoissa päätöksenteon selkeyttämiseksi on otettu huomioon tavoite poliittisen ohjauksen vahvistamisesta.

1B MAL-suunnitelman ja suunnittelun ajoituksen muutos

- **Tavoitteet:**
  - Muutetaan suunnittelun ajoitusta suhteessa vaalikausiin ja kuntien strategiatyöhön
- **Ehdotetaan seuraavia muutoksia toteutettavaksi:**
  - Edellä todetusti **suunnitelman ajoitusta muutetaan**. Lähtökohtana on edellinen suunnitelma ja sitä päivitetään vain tarvittavilta osin. Valmistelu- ja päätösprosessi lyhenee nykyisestä neljästä vuodesta noin 1,5 vuoteen.
  - Seuraavalla valtuustokaudella **päivitys aloitetaan kuntien strategiatyöllä** (syksy 2025). Strategioihin sisällytetään kunta- ja kaupunkikohtaiset, strategiset MAL-tavoitteet. Edellä kuvatus **kunnan- ja kaupunginjohtajien aloitusneuvottelun ja HSYKin linjaamien lähtökohtien ja painopisteiden jälkeen käynnistyy varsinainen suunnitelman laadinta- ja valmistelutyö**.
  - **Suunnitelma laaditaan pääosin vuoden 2026 aikana ja** lähetetään lausunnoille vuoden 2027 alussa siten, että lausunnoilla oleva suunnitelma mahdollistaa osaltaan MAL-asioihin liittyvien hallitusohjelmatavoitteiden asettamisen vuoden 2027 eduskuntavaaleja ajatellen. Suunnitelma hyväksytään ennen kesää 2027.

Ehdotettavat muutokset vaativat uudenlaista ja yksityiskohtaisempaa otetta kaupunkien ja kuntien strategiavalmisteluun MAL-asioiden osalta.

1C HSL:n ohjaus suunnittelussa

- **Tavoite:** Tehostetaan HSL:n suunnittelun ohjausta
- **Ehdotetaan seuraavia muutoksia toteutettavaksi:**
  - **Nykyinen laaja MAL-neuvottelukunta muutetaan operatiiviseksi kaupunkien toimialajohdon ryhmäksi.** Ryhmä vastaa MAL-prosessin tehokkaasta johtamisesta, sekä mm. tarvittavista seudullisista keskusteluista ja asioiden esittelystä luottamuselimille. Neuvottelukunta vastaa myös PKS-kj / KUUMA-komission informoinnista ja lähettää suunnitelman Helsingin seudun yhteistyökokoukseen. Ryhmässä ovat Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten teknisen toimialan ylimmät viranhaltijat sekä kaksi KUUMA-kuntien edustajaa. Kaupunkikohtaisesti määritellään muut tarvittavat, prosessiin osallistuvat tahot. Helsingin osalta otetaan huomioon, että valmisteluun seudullisella tasolla osallistuu kaupunkiympäristön toimialan ohella kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosasto.
  - **(Uusi) MAL-neuvottelukunta ohjaa ja ohjeistaa suunnittelua** ja huolehtii maankäytön, asumisen ja liikennejärjestelmän tarkoituksenmukaisesta yhteensovittamisesta suunnitelmassa. Neuvottelukunta varmistaa, että suunnitelman sisältö on sellainen, että johtavat viranhaltijat voivat esittää sen hyväksymistä omille luottamuselimilleen.
  - **Liikennejärjestelmätyötä käsittelevä HLJ-toimikunta jatkaa toimintaansa ja ohjaa lakisääteisen liikennejärjestelmätyön laadintaa** sekä muita nykyisin käsitellyssä olevia asioita. Valtion toimijat ovat jatkossakin edustettuina HLJ-toimikunnassa, koska valtio rahoittaa suurimman osan MAL-työn selvityksistä.

Liikennejärjestelmäsuunnitelma on EU:n vaatima SUMP-suunnitelma (sustainable urban mobility plan). HSL:n hallitus hyväksyy liikennejärjestelmäsuunnitelman.

Muutosten toteutus voi vaatia päätöksentekoa kuntien ja kaupunkien sisällä.

2. MAL-suunnitelman päätöksentekoon liittyvät ehdotukset

- **Tavoite:** Yksinkertaistetaan päätöksentekoa
- **Ehdotetaan seuraavia muutoksia toteutettavaksi:**
  - ***Kunnan- ja kaupunginjohtajilla on MAL-prosessin pääomistajuus*** ja Helsingin seudun kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunta säilytetään kokoonpanoltaan nykyisenkaltaisena.
  - ***Operatiivinen johtovastuu MAL-prosessista on em. toimialajohtajien ryhmällä, joka myös muodostaa MAL-neuvottelukunnan*** (ks. tarkemmin edellä kohdassa 1C)
  - ***Suunnittelu tehdään kuntien viranhaltijoista kootun MAL-organisaation toimesta*** ja HSL:n toimesta.
  - ***HLJ-toimikunta säilyy*** nykyisellään.
  - ***Helsingin seudun yhteistyökokous HSYK on jatkossakin MAL-suunnitelmasta ja –sopimuksesta linjaava seudun yhteinen päätöksentekoelin. HSYK on jatkossa kuitenkin ainoa toimielin, jossa MAL-suunnitelma seudullisesti käsitellään.*** Tämä tarkoittaa, että HSL:n hallitus hyväksyisi jatkossa vain suunnitelman liitteenä olevan liikennejärjestelmäsuunnitelman. HSYK:in käsittelyn jälkeen MAL-suunnitelma/sopimus menevät kuntien päätettäväksi, kuten nykyisinkin.
  - Lisäksi ehdotetaan, että **päätöksentekoa selkeytetään ja yksinkertaistetaan muuttamalla HSYK:in kokoonpanoa, tehtäviä ja toimintatapoja.** HSYK:in toiminnan kehittämiseksi on valmisteltu kolme vaihtoehtoa, jotka on esitelty seuraavassa taulukossa 1. ***Näistä vaihtoehtoista kaupunginjohtajat suosittelvat toteutettavaksi vaihtoehtoa 1 ja mikäli se ei ole mahdollista, vaihtoehtoa 2.***

1) Merkittävästi nykyistä pienempi ja tehokkaampi HSYK	2) Kevennetty HSYK	3) Lähes nykyisenkaltainen HSYK
<ul style="list-style-type: none"> - HSYKin kokoonpanoa pienennetään merkittävästi nykyisestä siten, että jatkossa HSYKissä olisi 9 edustajaa nykyisen 28 edustajan sijaan (tai kumppanuuskunnat lukien 34 n sijaan)¹. Helsinki, Espoo ja Vantaa nimeäisivät kukin 2 edustajaa, Kauniainen yhden ja Kuuma-kunnat 2 edustajaa. Edustusta voidaan pitää alueellisesti suhteellisen tasapainoisena, mutta poliittista edustavuutta tuskin voidaan turvata ainakaan ilman lisäjäseniä. - Kaupungit ja kunnat nimeävät HSYK:iin kaupungin/kunnanhallitusten puheenjohtajat, toista edustajaa ei nimettäisi asemavaltuutuksella/voidaan nimetä vapaasti. - HSYKin tehtävät rajataan koskemaan vain MAL-suunnitelman ja sopimuksen käsittelyä (vrt. nykymalli ja -sopimus, jossa HSYKin tehtäviin kuuluvat myös seudullinen edunvalvonta ja mahdollinen palveluyhteistyö) - Kumppanuuskunta-jäsenyyksistä luovutaan (kumppanuuskuntien käytännön merkitys on jäänyt vähäiseksi) - Asiat HSYKille valmistelelee seudun kuntien kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunta kuten nykyisinkin. Kunnan- 	<ul style="list-style-type: none"> - HSYK:in kokoonpanoa pienennetään ja organisaatiota kevennetään siten, että kukin Helsingin seudun kunta (14) nimeää HSYK:iin yhden jäsenen, yht. 14 jäsentä. - Jäsenten nimeäminen, vaihtoehdot: <ul style="list-style-type: none"> o 1. Asemavaltuutuksella nimetään kaupungin- tai kunnanhallituksen puheenjohtaja o 2. Ei määräystä sopimukseen asemavaltuutuksesta, jolloin kukin kunta nimeää edustajan vapaasti - HSYKille asetetaan valtuustokaudeksi työvaliokunta, johon nimetään edustajat 3 pääkaupunkiseudun kaupungeista ja 1-2 KUUMA-kunnista. Työvaliokunta toimii tarvittaessa valtuustokauden ajan neuvotteluelimenä nykysopimuksesta poiketen (tekni- nen työvaliokunta). - HSYKin tehtävät rajataan koskemaan vain MAL-suunnitelman ja sopimuksen käsittelyä (vrt. nykymalli ja -sopimus, jossa HSYKin tehtäviin kuuluvat myös seudullinen edunvalvonta ja mahdollinen palveluyhteistyö) - Asiat HSYKille valmistelisi seudun kuntien kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunta kuten nykyisinkin. Kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunnalla on sihteeristö, kuten nykyisinkin. - Kumppanuuskunta-jäsenyyksistä luovutaan (kumppanuuskuntien käytännön merkitys jäänyt vähäiseksi) - Päätöksenteossa yksimielisyysvaatimuksesta luovutaan. ja palataan käytäntöön, jossa HSYKin 	<ul style="list-style-type: none"> - HSYKin kokoonpano säilyy lähes nykyisellään siten, että kukin Helsingin seudun kunta (14) nimeää HSYKiin kaksi jäsentä, yht. 28 jäsentä. - Jäsenistä toinen nimetään asemavaltuutuksella (kunnan- tai kaupunginhallituksen puheenjohtaja), toista ei nimetä asemavaltuutuksella/voidaan nimetä vapaasti. - HSYKille asetetaan valtuustokaudeksi työvaliokunta, johon nimetään edustajat 3 pääkaupunkiseudun kaupungeista ja 1-2 KUUMA-kunnista. Työvaliokunta toimii tarvittaessa valtuustokauden ajan neuvotteluelimenä nykysopimuksesta poiketen (tekni- nen työvaliokunta). - HSYKin tehtävät rajataan koskemaan vain MAL-suunnitelman ja sopimuksen käsittelyä (vrt. nykymalli ja -sopimus, jossa HSYKin tehtäviin kuuluvat myös seudullinen edunvalvonta ja mahdollinen palveluyhteistyö) - Asiat HSYKille valmistelisi seudun kuntien kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunta kuten nykyisinkin. Kunnan- ja kaupunginjohtajien neuvottelukunnalla on sihteeristö, kuten nykyisinkin. - Kumppanuuskunta-jäsenyyksistä luovutaan (kumppanuuskuntien käytännön merkitys jäänyt vähäiseksi) - Päätöksenteossa yksimielisyysvaatimuksesta luovutaan. ja palataan käytäntöön, jossa HSYKin päätöksenteossa pyritään yksimielisyyteen ja jossa HSYK suosittelee kunnille

¹ Nykyisessä HSYK:issä on yhteistyösopimuksen mukaan 34 asemavaltuutuksella valitun jäsenen ohella 4-6 lisäjäsentä, joista 2-4 edustaa pääkaupunkiseudun kaupunkeja ja 2 Kuuma-kuntia.

<p>ja kaupunginjohtajien neuvottelukunnalla on sihteeristö, kuten nykyisinkin.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päätöksenteossa yksimielisyysvaatimuksesta luovutaan ja palataan käytäntöön, jossa HSYKin päätöksenteossa pyritään yksimielisyyteen ja jossa HSYK suosittelee kunnille suunnitelman (ja sopimuksen) hyväksymistä, ilman yksimielisyysvaatimusta. 	<p>päätöksenteossa pyritään yksimielisyyteen ja jossa HSYK suosittelee kunnille suunnitelman (ja sopimuksen) hyväksymistä, ilman yksimielisyysvaatimusta.</p>	<p>suunnitelman (ja sopimuksen) hyväksymistä, ilman yksimielisyysvaatimusta.</p>
<p>Huomiot:</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - Alueellinen edustavuus toteutuu, poliittinen edustavuus välttämättä ei ilman lisäjäseniä 	<ul style="list-style-type: none"> - Alueellinen edustavuus toteutuu, poliittinen edustavuus välttämättä ei ilman lisäjäseniä 	<ul style="list-style-type: none"> - Alueellinen edustavuus toteutuu, poliittinen edustavuus välttämättä ei ilman lisäjäseniä
<p>Lisäjäsenet:</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - Nykyisessä HSYKissä poliittinen edustavuus on turvattu siten, että yhteistyösopimuksen mukaan yhteistyökokous voi päättää valita 4-6 lisäjäsentä. - Kaikkiin edellä kuvattuihin vaihtoehtoihin 1-3 on mahdollista sisällyttää lisäjäseniä ja etenkin vaihtoehtojen 1 ja 2 osalta olisi perusteltua, että lisäjäseniä nimettäisiin 1-3. Luontevinta olisi kolmen lisäjäsenen valinta siten, että lisäjäsenistä 2 valittaisiin pääkaupunkiseudun kaupungeista ja 1 Kuuma-kunnista. Hyvänä puolena olisi, että tätä kautta voidaan turvata poliittinen edustavuus, mikä on tarpeen erityisesti. Mikäli lisäjäseniä halutaan nimetä, olisi oleellista määritellä yhteistyösopimuksessa, että heidän tulee nimenomaisesti olla MAL-suunnitteluun perehtyneitä luottamushenkilöitä. Lisäksi erityisesti vaihtoehtoisissa 1-2 tulisi harkita lisäjäsenten määrän pienentämistä. 		

Taulukko 1. Vaihtoehdot HSYKin kehittämiseksi

